

Mobbeteorier – og gode strategier for felleskapsbygging

Selma Therese Lyng

AFI, OsloMet - Storbyuniversitetet

Ingunn Marie Eriksen og Selma Therese Lyng

ELEVENES PSYKOSOSIALE MILJØ

Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet

Individualpsykologiske forklaringer

Psykologiske dysfunksjoner (personlighetstrekk / oppdragelse)

- Økt tendens til ***proaktivt aggressiv atferd***: intendert negativ handling med mål om å oppnå sosiale goder, makt eller tilhørighet ved å påføre andre skade
- Mangelfullt utviklet ***empati***

Typisk mobber - Kjennetegn

- ✓ aggressiv overfor medelever (+/- voksne)
- ✓ fysisk sterke (gutter)
- ✓ impulsivitet
- ✓ lite empati
- ✓ gjennomsnittlig selvfølelse

(Olweus' kap i «Forebyggende arbeid i skolen», red. Helgeland)

- ✓ verbalt og sosialt kompetente (manipulerende)
- ✓ kan være sosialt populære (noe synkende med alder)

(Kvillo & Wendelborg 2005)

Typisk mobber - Motiver

- ✓ Behov for/stimulans ved å dominere andre
- ✓ Fiendtlighet overfor omgivelsene: Følelse av tilfredshet ved å påføre andre ubehag eller skade
- ✓ Oppnå materielle eller sosiale goder og belønninger
- ✓ Status blant (en del av) medelevene

(Olweus' kap i «Forebyggende arbeid i skolen», red. Helgeland)

Oppfatninger om elever som «typer»

Lærer 1: En [elev] kan bli dytta litt på og kalle det for mobba. Vi har et godt eksempel fra i fjor, han som ble dyttet rundt i gangene her.

Lærer 2: Han svarte på [den skoleinterne trivsels]undersøkelsen at han ble mobbet ganske ofte, og vi har ikke sett det i det hele tatt. Han navnga dem, det var – stakkars gutt, han som han navnga, **han var ingen mobber**. I ettertid har vi hatt samtaler med den gutten om hva som er mobbing, **han er veldig sår, det skal ingenting til. Sart type – ekstremt sart gutt.**

Sosiale gruppedynamikker i mobbing

Sosiale gruppedynamikker kan

- trigge **proaktivt aggressiv atferd**
- sløve ned **empati** og sensitivitet for andre

også blant elever med «normal» psykologisk utvikling og empati

Sosiale gruppedynamikker

- *full utstøting av den ene*

Jakt på et felles offer

Demper angsten for sosial eksklusjon i klasser med utrygt sosialt miljø (Søndergaard 2009/2012)

Finn «avvikeren»

Sosial stempling og stigma skaper samhold og bekrefter «normaliteten» til resten av gruppemedlemmene (Thornberg 2017)

Sosiale gruppedynamikker

- *markering av identitet som tipper over i mobbing*

- «Vi» vs. «de andre» - inngruppe/utgruppe
- Posisjonering i uformelle sosiale hierarkier
- = Motkrefter mot tilhørighet og inkludering
- = Mekanismer som begrenser empati

(Lyng 2018)

Den tause byrden av mange «små» krenkelseser

3: Det er jo fortsatt sånne popularitetsgrupper da, men det er ikke så ekstremt som det var før [på barneskolen].

1: Jo jeg syns det. Litt sånn, de er litt eplekjekke.

2: Mange i klassen er litt eplekjekke. Nesten alle.

3: Ja. De tror at de er så spesielle. (...) Og så skal de gjøre resten av dagen din sur.

1: Med å slenge dritt.

3: Slenge dritt-.

1: - det jeg merker er at hvis jeg prøver lissom å snakke til noen så lissom er det ikke alltid de svarer. De bare ignorerer deg. De tror at de er mye bedre enn deg.

1: Nei. Når lærerne er i nærheten så svarer de automatisk. Men med en gang læreren er borte, så er det som å snakke til en glassvegg.

2: Du snakker med en vegg.

1: Men det som lissom er sånn- når du prøver å si noe i timen da og du tror det er riktig og så sier alle: 'nei, det er feil, det er feil'. Men de har jo ikke ordet. Og da blir du jo liksom litt sånn lei deg og vil ikke snakke igjen lissom.

Intervjuer: Sier dere nå at det kommer kommentarer i timen også, ikke bare når læreren ikke er der?

3: Ja, men da er det ikke på en måte SÅNNE [stygge] ord da, da er det mer sånn «det er feil». Som sier på en måte at man er litt dum da, at de på en måte prøver å få deg til å føle deg dum.

Utvide repertoaret av fortolkninger: Samspill mellom sosiale og individuelle faktorer

➤ På lærernes radar: Stille klasse, vegring for presentasjoner foran klassen

Diskusjon og tiltak: Kjønnsdelte presentasjoner?

➤ Under lærernes radar:

- **Sosiale dynamikker:** Utrygghet i klassemiljøet, frykt for «de kule gutta», systematisk mobbing av elever nederst på rangstigen
- **Individuelle faktorer:** Lederen for «de kule gutta»: Truet i møte med pubertetens statuskriterier?

Devaluering av andre som reaksjon på frykt for tap av posisjon og identitet?

Elevgrunner til mobbing: Normale, vanskelige følelser (misunnelse, sjalusi, avvisning, frustrasjon/irritasjon, kjedsomhet/action/gøy, hevn....)

Aktivitetsplikten 9a

Følge med - undersøke

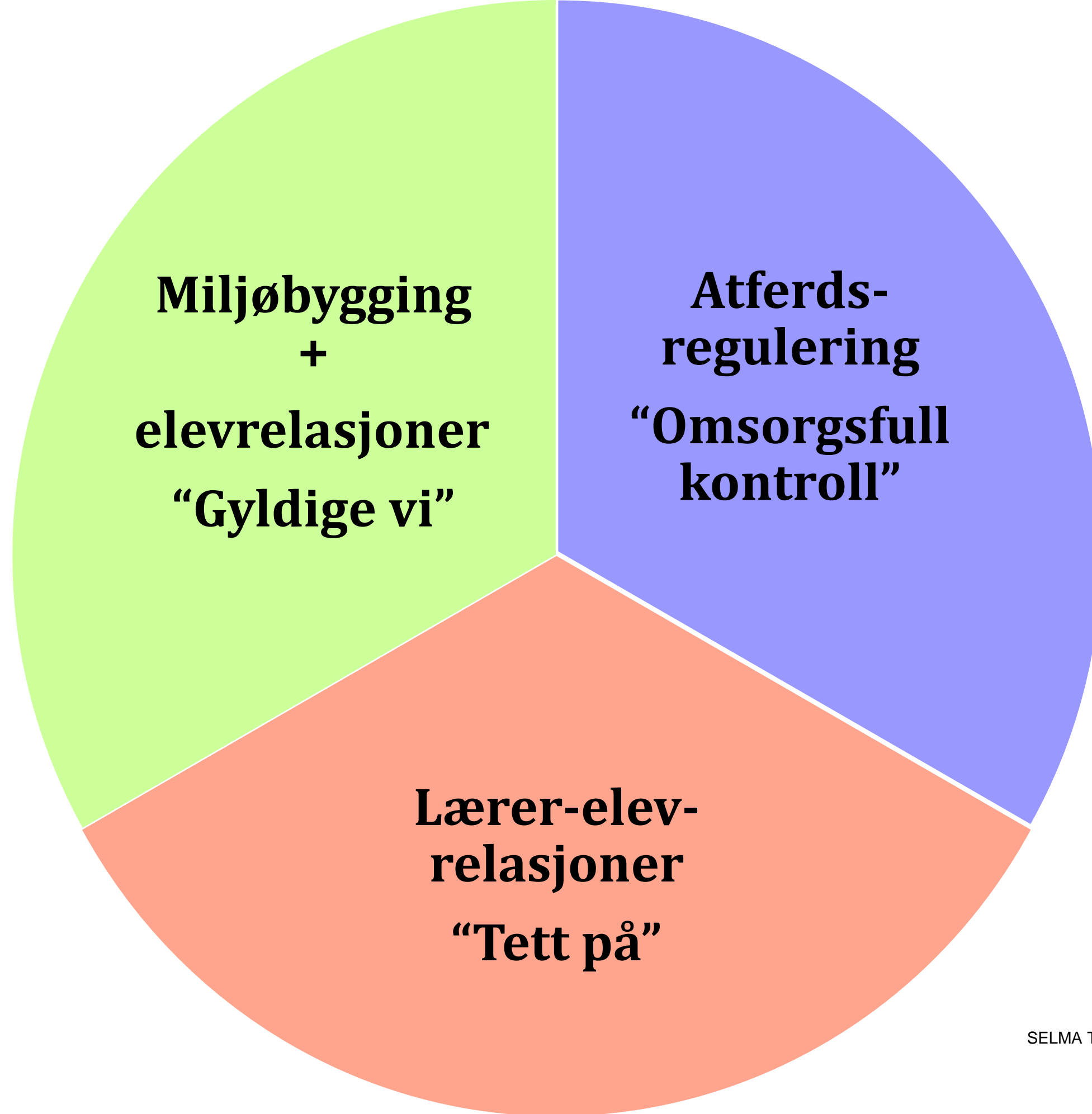
Følge med på elevmiljøet – oppdage – avdekke

- Sosiometri, spørreundersøkelser mm
- Observasjon: «påkoplete» voksne
- Åpne samtaler – når og hvordan?
- Normaliser det «unevnelige»
- Bruk foreldrene aktivt: Trening og bestilling

Undersøke: Analyse!

- Hvorfor?
- Empatisk nysgjerrighet og bredt repertoar

**Utvide
repertoaret av
forebyggende
strategier**

«Vi er som en familie»

Vi er på en måte en slags familie føler jeg, vi er trygge på hverandre, vi kan fortelle hverandre hvis det er noe hjemme i familien eller hvis vi har en spesiell tilstand, det er bare å si det. Og vi har stått sammen og holdt det innenfor klassen. Vi har pratet med hverandre og læreren har sagt til oss hva de som har det tøft ønsker at vi andre skal gjøre. Vi tar vare på hverandre og passer på hverandre slik at ikke timene blir ubehagelig hvis vi har noe

Vi er ganske mange forskjellige personligheter. Og siden det er så mange som skiller seg ut og er unormale da, for å si det sånn, så blir det liksom normalt allikavel

Forebyggende kollektiv i klassen

- "Gyldig vi" på tvers av vennegrupper
- Empati og relasjonelt ansvar
- Sosial kontroll elevene imellom

Hvordan bygge «gyldige vi»?

- Fellesskapende didaktikker
- Fellesskapende sosiale aktiviteter
- Vennskapsrelasjoner

Litteraturhenvisninger

OSLOMET

Eriksen, IM & Lyng, ST (2018). *Elevenes psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker*. Oslo: Fagbokforlaget

Eriksen, IM & Lyng, ST (2016). "Relational aggression among boys: Blind spots and hidden dramas". *Gender & Education*:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/chso.12281>

Lyng, ST (2018). "The social production of bullying: Expanding the repertoire of approaches to group dynamics". *Children & Society*:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/chso.12281>

Lyng, ST. (2019). Gruppetynamikker som drivkrefter I mobbing: Mot et bredere fortolkningsrepertoar. https://dembra.no/wp-content/uploads/2019/03/Dembrahefte_2_2019.pdf

Søndergaard, DM (2012). Bullying and social exclusion anxiety in schools. *British Journal of Sociology of Education*, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01425692.2012.662824>

Thornberg, R. (2017). School bullying and fitting into the peer landscape: a grounded theory field study. *British Journal of Sociology of Education*: 144–158. <https://doi.org/10.1080/01425692.2017.1330680>.